

greppa
näringen

Vi greppar hela gården

Under hösten har vi nåtts av ett antal tecken på att miljöarbetet inom jordbruket ger resultat. Till exempel minskar flödet av fosfor och kväve i de år som rinner genom jordbruksbygder i Skåne, till följd av bättre rening i avloppsreningsverken och med all sannolikhet också till följd av miljöåtgärder inom jordbruket.

Antalet medlemmar i Greppa Näringsen och omfattningen av rådgivningen, ökar stadigt. I november firades den 4 000:e medlemmen. 44 procent av åkerareal i de tre sydligaste länen finns på gårdar som brukas av medlemmar i Greppa Näringsen. Hittills (år 2001-2003) har 2 740 startbesök och 2 180 växtnäringsbalanser gjorts. 660 lantbrukare har velat ha rådgivning om våtmarker, 350 genomgång av utfodringen, samt 180 stycken har handlat om hantering av bekämpningsmedel. I övrigt har 135 rådgivningar utförts, bl a kvävestrategi, vallodling och ammoniakförluster i stallar. Så man kan verkligen säga att Greppa Näringsen tar ett helhetsgrepp om miljön på gårdarna. Under året har vi arbetat vidare med nya rådgivningspaket för dels minskade förluster av fosfor och kväve vid potatisodling, dels om odling i vattenskyddsområden, främst när det gäller växtskydd.

Lantbrukarnas mottagande

Under våren frågade vi närmare 400 medlemmar i Greppa Näringsen vad de tyckte. Resultatet visar att vi har med oss lantbrukare som även sedan tidigare är engagerade i miljöfrågor och kampanjer såsom REKO. Men vi når också nya grupper av lantbrukare! 42 procent, alltså nära hälften, hade enligt undersökningen inte tidigare varit med i REKO. En tredjedel hade före medlemskapet i Greppa Näringsen aldrig eller endast någon gång haft rådgivning om växtodling eller utfodring, som man själv betalt för.

Det mesta vi gör i Greppa Näringsen är individuell rådgivning, men studiecirklarna "Näring i cirklar" har också blivit en framgång. Många lantbrukare har tagit på sig ansvaret att leda dessa studiecirklar. Hittills har ett 100-tal cirklar genomförts med drygt tio deltagare per cirkel.

Det är alltså mycket på gång i Greppa Näringsen och jag är övertygad om att år 2004 kommer att bli ett lika spännande och aktivt år för alla oss som arbetar med Greppa Näringsen, som det gångna året! Nästa år har de som anmält sig allra först fått ett antal rådgivningsbesök och förhoppningsvis kan vi börja se lite preliminära resultat av vad rådgivningen lett till.

Stina Olofsson

Stina Olofsson, Jordbruksverket, projektansvarig Greppa Näringsen

www.greppa.nu

Nu är Greppa Näringsens hemsida ännu bättre!

Bra utskriftsmöjlighet

Är du en av dem som brukar läsa om miljönyheterna på www.greppa.nu? Nu kan du skriva ut nyheterna på ett enklare och snyggare sätt och dela med dig av texten till fler.

Stallgödselportal

Den stora nyheten på hemsidan är Stallgödselportalen. Ange vilket slags stallgödsel du har, när och hur du planerar att sprida den och jordarten på fältet, så får du ett värde på stallgödseln. Värdet är en produkt av många faktorer bl a hur spridningen påverkar markpackningen. I portalen finns också en mötesplats för dem som är intresserade av att sälja eller köpa stallgödsel. Då värderas stallgödselvärdet mot vilken transportkostnad som kan betala spridningen. Att annonsera på mötesplatsen är kostnadsfritt, du behöver bara begära ett lösenord.

Svinrådgivningen tar fart

Nu har svinrådgivningen inom Greppa Näringsen tagit fart. Under hösten har ett antal rådgivare kommit igång med rådgivning för att optimera fosfor- och kväveutnyttjandet inom smågris- och slaktsvinsproduktionen. Målet är att sänka innehållet av fosfor och kväve i gödseln från svin genom att minska överutfodringen och förbättra foderutnyttjande och tillväxt. Enbart i Skåne har rådgivarna hunnit med ca 50-talet besök under hösten. Detta bådär gott inför 2004 då det planeras för ett ännu större antal rådgivningsbesök på svingårdarna.

Höstbekämpning

med miljöhänsyn på Egonsborg

Text och foto
Jens Blomquist, HIR-Malmöhus

Medveten odlare.
Ebbe Persson på Egonsborg utanför Trelleborg i Skåne har provat ogräsbekämpningar i höst som inte innehåller det lätttrörliga isoproturon.

Ogräsmedlet isoproturon är lätttrörligt i marken och kan hamna i dräneringsvattnet. Ebbe Persson på Egonsborg har i höst provat alternativ som rör sig mindre lätt. Ogräsbekämpningen blev dyrare men det måste finnas en prislapp för miljövänlighet, tycker han.

Den aktiva substansen isoproturon, IPU, som finns i Arelon, Tolkan och Cougar, är ett effektivt vapen i ogräsbekämpningen. Numera är den också relativt billig vilket gör den intressant. Det finns dock en stor nackdel. Isoproturon rör sig lätt i marken.

Fynd i dräneringsvatten

Om det regnar mycket efter en bekämpning på hösten kan IPU komma på glid i tillvaron och hamna snett. Till exempel i diken och vattendrag.

– Isoproturon är en av de substanser vi har hittat i dräneringsvatten när vi undersökt detta på pilotgårdar, förklarar projektledaren inom Odling i Balans Lars Törner.

Fyndet i dräneringsvattnet var lätta att koppla till höstbekämpning med isoproturon. Det oroade Lars Törner och fler med honom. Så för att visa att det finns alternativ har Odling i Balans, Du Pont och Bayer lagt ut ett antal demonstrationsodlingar i höst.

Sammanlagt rör det sig om ett 20-tal gårdar inom Svenskt Sigill och Odling i Balans som provar ersättningar till isoproturon.

Upplyst om risken

Ebbe Persson på Egonsborg strax utanför Trelleborg är en av dem som provat. Egonsborg är alldeles färsk pilotgård i Odling i Balans och kom med i samarbetet i april 2003.

– Sedan dess har jag blivit medveten om att problemet existerar, kommenterar Ebbe Persson det faktum att IPU kan komma på villovägar i dräneringsvattnet.

I oktober var han därför positiv till att prova några alternativ till gårdens standardbekämpning i höstvetete – Cougar plus Arelon på hösten kompletterat med Starane på våren. Blandningen är nödvändig.

– Jag har åkerven på hela gården och fläckvis också renkavle, förklarar Ebbe Persson.

Han kompletterade med tre alternativa varianter bestående av Bacara, Lexus eller en blandning av dessa båda nyare preparat, som inte innehåller isoproturon.

Nöjd för närvarande

Standardbehandlingen kom ut i början av oktober, medan de tre sprutningarna med Lexus och Bacara kördes 14 dagar senare. En skillnad i effekt går därför att notera vid fältvandringen över höstveteskiftena i slutet av november.

– Preliminärt är jag ändå nöjd, men först i vår kan vi säga något om sluteffekten, säger Ebbe Persson

Det som han är mindre nöjd med är priset på de nyare produkterna. Mellan 100 och 200 kronor extra per hektar kostar det honom att avstå från Cougar och Arelon. En merkostnad som han tycker är i högsta laget.

– En extra femtiolapp per hektar är mera rimligt att betala för att åstadkomma lägre miljöpåverkan, resonerar Ebbe Persson.

Men han gissar att en dossänkning kan minska skillnaden när han har lärt sig mer om de nya preparaten.

Våtarv, vallmo, baldersbrå, åkerven... en bekämpning av ogräs på hösten är nästan alltid motiverad i södra Götaland. Men det gäller att välja rätt preparat som inte bara tar hänsyn till effekt och ekonomi utan också risker för vattenmiljön.

Omvänt resonemang

Hela 90 procent av Egonsborgs 250 hektar ligger inom ett planerat yttre vattenskyddsområde. Framtiden kan därför innebära restriktioner som gör det nödvändigt att vända på hela resonemanget.

– Prislappen för miljövänlighet kan då bli felräkningspengar om inrättande av ett vattenskyddsområde tvingar fram begränsningar av växtskyddsåtgärder för att uppnå en hög skörd med bra kvalitet, menar Lars Törner.

Sedan jämför han med grannlandet Tyskland där samhället uppmuntrar lantbruket att minska risken för att bekämpningsmedel hamnar på fel ställe.

– I vissa odlingsområden utgår det ersättning för reducerad jordbearbetning som en åtgärd för att begränsa transporten av bekämpningsmedelsrester till vattenmiljön.

Kanske också något för svenska beslutsfattare att överväga. ■

Fel tidpunkt ökar risken

På hösten är nederbörden hög, avdunstningen låg och temperaturen fallande. Det ökar risken för att rester av bekämpningsmedel ska hamna på villovägar. Men mycket är vunnet om det hinner gå ett par dagar mellan sprutning och regn.

Jenny Kreuger är forskare vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala och arbetar med övervakning av bekämpningsmedelsrester i vatten.

– Isoproturon är en av de substanser som vi ofta hittar i framför allt ytvatten, berättar hon.

Andra vanligt förekommande ämnen är de aktiva substanserna i Round Up och Basagran. I fallet med isoproturon är det olyckliga omständigheter som gör användningen riskabel.

– Det är inte bara ämnets lättörlighet utan omständigheterna på hösten och omfattningen av användningen som gör att vi ofta hittar den i bäckar och dräneringsvatten, säger Jenny Kreuger.

Ett råd på vägen finns dock att ge dem som värnar om vattenmiljön.

– Ett par dagar utan kraftiga regn efter sprutningen minskar risken för att bekämpningsmedel ska hamna fel, förklarar Jenny Kreuger. Därför är det viktigt att ta del av väderprognosen och planera bekämpningen noga.

Läsfåtölj och skrivbord

som utgångspunkt för lönsamma miljöåtgärder

Håkan Rosenqvist är agronom och agronomie doktor. Han är också lantbrukare och ekonomikonst och kommenterar ekonomin i olika brukningsåtgärder i detta nyhetsbrev.

När det är kallt och obehagligt att vara ute kan det vara lämpligt att sätta sig ned och planera vad som är lämpligt att göra på gården. För miljöåtgärderna är första steget att finna ut tänkbara åtgärder att göra, därefter ta ställning till vilka som är intressanta, planera för och till sist genomföra åtgärderna. Genom att arbeta aktivt med denna arbetsgång finns det möjlighet att öka antalet åtgärder som leder till en förbättrad lönsamhet. Många av de miljömässigt bra åtgärderna är även ekonomiskt bra för den enskilda lantbrukaren. Det gäller att finna ut vilka!

Börja brett

Första steget är att finna ut tänkbara åtgärder. Här finns säkert ett antal åtgärder man funderat på men inte på allvar analyserat vad de skulle innebära på egna företaget. Man kan skaffa sig information via informationsmöten, kurser, studiecirkel, lantbrukstidskrifter, Jordbruksverkets broschyrer och hemsida, Greppa Näringens informationsmaterial och hemsida samt från rådgivare och kollegor. Det kommer dessutom en bilaga från Greppa Näringen i tidningen Land den 6/2 2004 som går igenom ett antal åtgärder om växtnäring och bekämpning. Bilagan kommer att vara lönsam läsning och en god hjälp för att utvärdera vilka åtgärder som är intressanta på den egna gården.

Diskutera gärna med en lantbrukare som utfört olika åtgärder och hör om han är nöjd och har tips om de olika åtgärderna och dess genomförande.

Sortera fram intressanta åtgärder

Nästa steg är att sortera ut vilka åtgärder som man vill genomföra. Här kan det vara lämpligt att sätta sig ned vid skrivbordet med miniräknare eller dator och försöka

bedöma lönsamhet och konsekvenser av olika åtgärder. Avfärda inte åtgärder i ett alltför tidigt stadium. Många småbelopp tillsammans kan utgöra ett hyfsat belopp enligt principen "Många bäckar små..." Vissa åtgärder är i stort sett alltid lönsamma. Dessa är optimering av kväve och foder. Det krävs inte särskilt stora förändringar för att timpengen för beräkningarna skall bli bra.

Utnyttja vintern för planering av åtgärder

För de åtgärder som verkar intressanta att genomföra bör man planera hur det ska ske. Vissa åtgärder innebär kanske inte särskilt mycket planering medan andra kräver relativt mycket som t ex att anlägga en våtmark. En hel del av denna planering och förberedelse kan ske under vinterhalvåret. Exempel på åtgärder är fånggrödor, vårplöjning, skydds zoner, beräkningar av optimala gödselgivor efter årets förutsättningar, åtgärder för att utnyttja stallgödseln på ett bättre sätt, bekämpningsmedelsanvändning, var den uttagna arealen ska placeras, växtodlingsplan som kombineras med ekonomisk analys där även möjligheter till reducerad jordbearbetning beaktas, foderstatsberäkningar kombinerat med ekonomisk analys samt anläggande av våtmarker.

Genomförande

För de åtgärder som man tycker är intressanta men inte genomför bör man ställa frågan; Varför har jag inte genomfört dessa? Om man inte har ett bra svar bör man fundera en extra gång. Det kan förstås finnas andra skäl än rent ekonomiska och alla argument för och emot en åtgärd går inte mäta i pengar. ■

Varför sitter du här inne och räknar och funderar? Varför går du inte ut och snickrar som du sa?

Ja, ja, men du måste genomföra alla dina idéer också.....

Vi tjänar mer på detta, så vi kan leja en hantverkare istället!

5 positiva nyheter på miljöområdet

Får du också frågor om vilket miljöarbete som egentligen görs i lantbruket? De två senaste åren har det hänt en del och här har du fem konkreta saker att framföra.

1 Stor areal fånggrödor

Arealen fånggrödor har blivit stor som de flesta känner till. Förhoppningen var ca 50 000 ha till 2010 men nu finns ca 170 000 hektar. Det har minskat kvävetlakningen mer än väntat.

2 Stor areal vårbearbetning

Likåsa har arealen vårbearbetning blivit större än förväntat. Det finns närmare 100 000 ha. Det kan jämföras med målet om 50 000 ha till år 2010. Till skillnad från fånggrödor har det förstas funnits areal som vårplöjts även tidigare.

3 Skyddszoner motsvarande ett kvarts varv runt jorden

I november 2003 skickade Jordbruksverket ut ett pressmeddelande om att arealmålet för skyddszoner är överträffat. Målet var 5 500 ha, men nu finns ca 6 800 ha. Om man antar att skyddszonerna är ca 6 m breda i genomsnitt skulle längden motsvara drygt 11 000 km vilket motsvarar 1 100 mil. Runt jorden är det 4 000 mil.

4 Ammoniakmålet nära nått

Statistiska centralbyrån (SCB) gör vartannat år en beräkning över hur ammoniakavgången förändrats i det svenska samhället. En stor del av ammoniakavgången kommer från jordbruket och speciellt från stallgödsel. Ammoniakavgången från jordbruket har minskat med hela 17% från 1995 till 2001. Nästan hela samhällets minskning utgörs av minskningen i jordbruket. Halva minskningen beror på att stallgödsel hanteras bättre och på att allt fler övergår från fastgödsel till flytgödsel. Tyvärr beror hälften av minskningen på att djurhållningen minskat. Till 2010 är målet att minska ammoniakavgången med 15%.

5 Växtnäringsbalansen för "Sverigegården" bättre

SCB har också kommit med en rapport som visar att överskottet i växtnäringsbalansen för jordbruket i Sverige blivit bättre. Mellan 1995 och 2001 har mängden utnyttjat kväve per hektar minskat med 25%. Minskningen är ännu större för fosfor och mängden utnyttjad fosfor 2001 var endast en tredjedel av den för 1995.

Markus Hoffmann, LRF

Internationellt

Halverad faktura av handelsgödsel för danska bonden

Användning av kväve med handelsgödsel är ett trubbigt mått på miljöpåverkan i bemärkelsen "läckage" men är ett slags mått på hur väl man utnyttjar gårdens eget kväve i förfrukter och stallgödsel. Användningen av kväve i handelsgödsel har sedan 1990 minskat med ca 47% i Danmark och med ca 20% i Sverige. Om den danska minskningen av handelsgödselkväve fortsätter kommer den om två till tre år vara lägre än den svenska. Det kommer nog kommer vålla viss förvåning. Den har minskat från 138 till 86 kg N/ha i Danmark jämfört med dagens ca 75 kg N/ha i Sverige. Man får samtidigt tänka på att det finns så mycket mer stallgödsel från grisar i Danmark.

Användningen av fosfor i handelsgödsel har sedan 1985 minskat med ca 70% i Danmark och med ca 50% i Sverige. Mängden fosfor i handelsgödsel är idag densamma i Danmark och Sverige, ca 15 000 ton och åkerarealen är ungefär densamma i båda länderna.

Bortsett från att man har mer djur i Danmark och att en del av siffrorna därmed blir högre i absoluta tal har man varit effektivare än i Sverige på att öka utnyttjandet av kväve i stallgödseln. Kompletteringsgivan med handelsgödsel som man lägger på efter stallgödselgivan har minskat. Vi har en bit av den danska resan kvar framför oss. Man kan säga att vi är på väg med Greppa Näringen.

Internationellt

Både morot och piska i Flandern

I Flandern som är en del av Belgien är jordbruket ganska intensivt med omfattande djurhållning. Var tredje brunn på djupet 0-20 meter innehåller mer än 50 mg nitrat per liter vatten som är hälsogränsvärdet. Ca 10% av åkermarken är mättad med fosfor då den fått för mycket stallgödsel under lång tid. För att komma till rätta med en del av problemen har man, liksom i de flesta andra länder, både regler och miljöersättningar.

Bland de viktigaste delarna av regelverket finns:

- Gårdar som har ett överskott av fosfor i sin växtnäringsbalans över en viss nivå måste börja processa en viss andel av sin gödsel.
- Alla gårdar med mer än 20 grisar, 100 höns eller 20 kor måste ha ett miljötillstånd.
- Inga nya miljötillstånd för att utöka djurhållningen ges före år 2005.
- Minst 6 månaders lagringskapacitet för stallgödsel.

En kort redovisning av miljöersättningarna visar att:

- Om man sprider mindre än nitratdirektivets tillåtna 170 kg N/ha från stallgödsel får man ersättning med ca 300-500 euro/ha.
- Lantbrukaren kan få ersättning om marken sent på hösten har mindre än 90 kg mineral-N/ha ner till 90 cm djup. Kvävehalten i marken ska analyseras genom jordprov. Lantbrukaren får betalt efter prestation och ju kvävefattigare man gjort sitt fält inför höst- och vinterutlakningen desto mer ersättning. Intervall 15-80 euro/ha.
- Fånggröda 50 euro/ha
- Skyddszoner på vall respektive åker. 500-1 200 euro/ha som engångsersättning för fem år.

